

## Dosya: Destek Yok, İş Yükü Çok: Araştırma Görevlilerinin Akademik Yayın Mücadelesi

Editör Ekibi

Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi “İLETİŞİM”in 20. yılının ikinci sayısında yeni bir dosyayla karşınızdayız. Haziran sayımızda akademik dergilerin ne işe yaradığını sormuş, Türkiye ve ABD’den seçtiğimiz akademisyenlerin cevaplarını derlemiştik. Bu dosyada ise mesleğin henüz başındaki genç akademisyenlerin yayın motivasyonlarını, yaşadıkları zorlukları ve hayallerini dile getirmek istedik. Kendi aramızda ve yakın çevremizdeki sohbetlerden araştırma görevlilerinin yaşadıkları sorunların elbette ki farkındaydık. Bunların hepsini tartışmak bizim yerimizi ve boyumuzu açacağından dergimizin kapsamı dahilinde yayın sürecindeki deneyimlere odaklandık.

YÖK istatistiklerine göre Türkiye’de devlet ve vakıf üniversitelerinde istihdam edilen 42 bin 766 araştırma görevlisi var. Büyük çoğunluğunun kariyerleri yayın performanslarına bağlı durumda. 2013’te ilan edilen DORA Deklarasyonu (The San Francisco Declaration on Research Assessment) akademik performansın yalnızca etki faktörü yüksek dergilerde yapılan yayınlara bağlanmaması gerektiğini, bunun yayının kalitesinin bir göstergesi olmadığını, mesleğin başındaki araştırmacılar için daha adil kriterler geliştirilmesi gerektiğini söylese de ne dünyada ne de Türkiye’de işler böyle yürüyor. Hepimizin aklında olanı genç akademisyenler de soruyor: “Bu kadar bilgiyi neden üretiyoruz, bunun niteliği ne ve kimin işine yarayacak?” (Katılımcı 6). Geçen sayımızdan bu yana sürdürdüğümüz bu anlam arayışımızda gençlere kulak vermenin ne kadar hayati olduğunu gördük.

Bu soruşturma kapsamında altı devlet altı da vakıf üniversitelerinden toplam 12 araştırma görevlisi meslektaşımıza yayın yapma motivasyonları, aldıkları destekler, önlerine çıkan engeller, akademik dergilerden aldıkları geri dönüşler ve hayallerindeki akademik dergiye dair toplam dokuz soru sorduk. Temsil iddiamız elbette ki yok. Erişebildiklerimizden başlayarak kartopu yöntemiyle ilerledik. Bazılarıyla sohbet de ettik ancak onlardan da sorularımızı yazılı yanıtlamalarını istedik. Kendilerini daha rahat ifade edebilmeleri için isimlerini ve çalıştıkları kurumları gizli tuttuk. Cevapları ve üzerine yürüttüğümüz tartışmayı aşağıda okuyabilirsiniz. Biz çok şey öğrendik, kendimize dersler çıkardık. Çabalarımızın daha geniş tartışma alanları yaratması dileğimizi bir kez daha tekrar ediyor, kardeşçesine bir orman yaratmak için önce fidanlığı korumamız, yeşertmemiz gerektiğine inanıyoruz.

### **“Yayımla ya da yok ol!”**

“Publish or perish” [Yayımla ya da yok ol] akademisyenler üzerindeki yayın baskısını özetleyen yaygın bir deyim haline dönüştü<sup>1</sup>. Hatta Imad A. Moosa'ya (2012, s.2) göre akademi bir POP (publish or perish) dünyası haline geldi. Haziran dosyamızda da tespit ettiğimiz üzere yayın baskısı akademik dergilerin sayısını artırırken kaliteyi düşürüyor. Tian, Su ve Ru (2016, s.2-3) yayın baskısının pek çok ülkede olduğunun altını çizerken, ana dili İngilizce olmayan ülkelerin de Anglo-Amerikan sistemini benimsedikleri için, Çin'de devlet destekli fonlara başvurabilmek için dahi, Science Citation Index (SCI) ve Social Science Citation Index'te (SSCI) yer alan dergilerde yayın yapma koşulu getirildiğine ve bunun araştırmacılarda anksiyete yarattığına dikkat çekiyor. Dahası bu baskının, süreci hızlandırmak için aynı veriyi farklı şekilde değerlendirme, üretilmiş veri ve intihali artırdığını söylüyorlar. Biz de ulaştığımız meslektaşlarımıza ilk olarak yayın yapma motivasyonlarının ne olduğunu sorduk. Hemen hepsi ilk yıllarında motivasyonlarının merak ettikleri konuları araştırma, alana katkı sağlama, kendilerini geliştirme hevesi olduğunu söylerken kısa sürede kurumsal baskıya boyun eğdiklerini ifade ettiler. Benzer baskılara maruz kalmalarına rağmen devlet üniversitelerinde çalışanlar işlerini koruyabilmek için kriterleri karşılamayı hedefliyor, bir başka deyişle daha uzun vadeli planlar yapıyorlar. Ancak bunun çok motive edici olduğu söylenemez. Bir meslektaşımız şöyle diyor: “Bir şirkette çalışan satıcı gibi hissediyorum adeta, kotasını doldurmaya çalışan... Akademik teşvik de satıcıya verilen prim gibi işte” (Katılımcı 1).

Vakıf üniversitelerinde çalışanlar ise çalışma koşullarının daha kötü olması ve gelecek kaygısı nedeniyle bir an önce doktoralarını tamamlayarak, buldukları yerden kurtulup daha güvenceli bir konuma geçmeyi arzuluyorlar:

1 Aslı Vatanserver ve Meral Gezici Yalçın (2014, s.53) bu kalıbın ilk kullanıldığı metinleri araştırmış Eugene Garfield'a (1996) referansla ilk olarak 1942 yılında Logan Wilson'ın The Academic Man: A study in the Sociology of a Profession kitabında rastlandığı ve ardından 1951 yılında Marshall McLuhan'ın Ezra Pound'a yazdığı bir mektupta kullanıldığı bilgisini paylaşmışlar.

“Olmasını umduğumdan farklı olarak, bir an önce vakıf üniversitesinde araştırma görevlisi olma belasından kurtulma kaygısı var” (Katılımcı 3).

Korkut, Yalçınkaya ve Muştan (1999) “Araştırma Görevlilerinin Sorunları” başlıklı makalelerinde, “geleceklerini akademisyen olarak devam ettirmek araştırma görevlilerinin en önde gelen amaçlarındandır” tespitini yaparken Türkiye’de üniversitelerde “yabancı dil bilgisi mükemmel”, “nitelikli” öğrencilerin üniversitede kalmaya ilgi göstermedikleri, üniversite dışında olanak bulduklarını söylüyorlar. 99 kuşkusuz Türkiye tarihi açısından, depremin yaşandığı, siyasal olarak çalkantılı ve 2001 finansal krizinin hemen öncesi bir dönem. Yıllar içinde akademisyenlerin en azından yaşam koşulları biraz daha iyileşti ve başarılı “idealist” öğrencilerin tercih ettiği bir yer oldu üniversiteler. Bu araştırmada gördüğümüz, Vatansaver ve Gezici Yalçın’ın (2014, s.79-88) “akademik mit” olarak tarif ettiği “manevi tatmin” ya da akademisyenliğin diğer tüm mesleklerin üstünde “adanmışlık” gerektiren bir meslek olduğu algısının halen etkisini yitirmediği. Güncel çalışma koşulları, performans baskısı sömürüyü net bir durum olarak ortaya koysa da umutlarını tamamen kaybetmediklerini gözlemledik, ancak bu da beraberinde “yetersizlik”, “başarısız olma” kaygısını getiriyor:

“Bütün bunlara rağmen alana katkı yapma heyecanı duymadığımı da söyleyemem. Bence bilim insanının en büyük mutluluk kaynağı daha önce söylenmemiş bir şeyi söyleyebilmek ve o alanda bakın böyle bir şey de var diyebilmek. Bunun benim için hâlâ güçlü bir motivasyon olduğunu ve heyecanımı diri tuttuğunu söyleyebilirim. Ama şöyle karanlık bir durum da var: Atama kriterleri şartlarını karşılamak gibi zorunluluklar yayın yapma baskısını artırırken bana kalırsa kariyerlerinin başındaki akademisyenlerde daha kolay ve hızlı yayın yapılabilecek konulara/alanlara yönelme motivasyonu yaratıyor” (Katılımcı 6).

“...kurumsal baskı düzeyinde olmasa da uluslararası, endeksli yayını olmayan akademisyenin ‘başarısız’ olduğuna dair yerleşmeye başlayan algı beni de ister istemez etkiliyor. Bir süre sonra kendi başarını bu yayınlar üzerinden ölçmeye başlıyorsun. Bu nedenle nitelikli yayınlar yapmaya çalışıyorum, içimden bir Taylor & Francis makalesine sığmayacak bir çalışma yapmak geçtiğinde onu öteliyorum, ‘hele bir doçent ol da’ diyorum kendi kendime” (Katılımcı 8).

Makalelerini göndermek istedikleri dergileri hangi kriterlere göre seçtiklerini sorduğumuzda ise yalnızca bir kişi, derginin editöryel ve politik duruşunu, bir kişi de disiplinlerarası niteliğini dikkate aldığını söyledi. Genel eğilim dergilerin tarandığı endekslerin üniversitelerin belirlediği kriterleri karşılayıp karşılamamasının öncelenmesi oldu.

## **“Asistanlar eskiden akademinin fidanlığıydı”**

Louise Archer’ın 2008’de İngiltere’de 35 yaş altı akademisyenler üzerine yaptığı araştırma, yüksek öğretime hâkim olan piyasa mantığının henüz değıştirmediğı şeyler olduğunu ortaya çıkarmış. Araştırmaya göre genç akademisyenler tıpkı daha tecrübeliler gibi akademik kimliklerini meslektaşlık ve işbirliğı üzerine inşa etmekte (s. 270). Araştırma görevlilerinin, yayın sürecinde aldıkları destekler ve önlerine çıkan engeller konusunda verdikleri cevaplar başta umut vericiydi. Bir kişi hariç katılımcıların tümü yayına hazırlanırken kimi zaman danışmanlarından kimi zaman güvendikleri tecrübeli bir öğretim üyesinden destek aldıklarını, yönlendirmelerden çok yararlandıklarını söylediler. Hatta yönlendirme ve müdahale arasındaki ayırımın da altını çizenler oldu:

“Direkt yönlendirme yapmadıklarını zaman içerisinde metinlerimde bazı şeyleri yolda öğreneyim diye söylemediklerini zamanla fark ediyorum. Sanırım mentörlükle müdahale etmek arasındaki fark böyle bir yerde yatıyor” (Katılımcı 3).

Umarız yalnızca bizim örneklekimizle sınırlı değildir ancak gördüğümüz kadarıyla genç akademisyenlerle bilgi ve deneyimlerini paylaşan, erişilebilir bir akademik iklimimiz var, tabii idari işler el verdiği sürece:

“Ancak özellikle vakıf üniversitelerindeki idari iş yükü, yalnızca bizi değil hocalarımızı da ciddi biçimde kısıtladığından, arzusu bu yönde olan hocalarımız da sunabilecekleri desteğin çok az bir bölümünü sunmaya fırsat bulabiliyorlar” (Katılımcı 12).

Bir başka umut verici durum ise akademik üretimde akranlar arasında işbirliğinin de güçlü olması:

“Bunun ötesinde yayın süreçlerinde en çok fikir alışverişinde bulunduğum, desteklediğim kişiler aynı mesleğe mensup akran gruplarım. Akran dayanışması daha tatmin edici sonuçlar çıkarabiliyor” (Katılımcı 5).

“...doktora sınıfından arkadaşarımla fikir paylaşıp birbirimizi yönlendirmeye çalışıyoruz” (Katılımcı 8).

Engellere yönelik cevaplar tüm katılımcılarda uzun satırlarla ifade edilmişti. Genç akademisyenler çok dertliler ve gördüğümüz kadarıyla seslerinin duyulmasını, sorunlarının tartışılmasını istiyorlar. Engelleri zaman kısıtlılığı ile odaklanmayı önleyen engeller ve maddi destek eksiklikleri olmak üzere ikiye ayırdık.

Aarrevaara ve Dobson (2015) Finlandiya’da akademisyenler üstündeki baskıyı, yayın yapma ve araştırmalarına fon bulma baskısı, endüstriyle bağlantı kurma baskısı, öğrencilerle daha fazla ilgilenme baskısı, ücret ödeyen

uluslararası öğrencilere düşük not vermekten kaçınma baskısı gibi kimi zaman irrasyonel olduğu kabul edilen kategorilere ayırıyor. Kültür ve kuruma bağlı olarak değişen baskılara bu dosyada aldığımız cevaplardan yola çıkarak, Türkiye özelinde idari işleri yürütme baskısını da ekleyebiliriz. Katılımcıların hemen hepsi idari işler nedeniyle bırakın makaleyi tezlerini yazmaya dahi vakit bulamadıklarını söylüyorlar. Vakıf üniversitelerinde durum daha vahim:

“Kesinlikle bulamıyorum. İnanılmaz bir iş yükü altında eziliyorum çoğu zaman. Bunu yaşayanın sadece ben olmadığını vakıf üniversitelerinde çalışan çoğu meslektaşımın aynı durumda olduğunu farkındayım. Buralarda politika az çalışanla çok iş yürütmek ve sanırım en çok araştırma görevlileri bundan nasibini alıyor” (Katılımcı 3).

Korkut, Yalçınkaya ve Muştan (1999) araştırma görevlilerinin görev tanımlarında, yetki ve sorumluluklarında muğlaklık olduğunu altını çizerken 25 yıl önce yasa ile belirlenmemiş işleri yapanların oranının yüzde 40 gibi büyük bir oran olduğuna dikkat çekmişler. Bugün bu oranın çok daha yüksek olduğunu iddia etmek abartı olmayacaktır. Devlet üniversitesinde çalışan Katılımcı 9 şöyle diyor:

“Bir yandan doktora sürecim devam ediyorken bir yandan bölüm, fakülte hatta rektörlük görevlendirmeleri, işleri bazen vaktimin çoğunu alabiliyor. Dolayısıyla araştırma görevlisi olarak iş tanımımızın muğlaklığı ve hiyerarşik olarak en alt tabakada bulunmamız aslında yapmamamız ya da vaktimizi almaması gereken işlere, görevlere koşturmamamıza sebep oluyor.”

Zaman kıstıllığı ve odaklanmanın önündeki engeller dile getirilirken toplumsal cinsiyet rollerinin de ne kadar belirleyici olduğu yüzümüze çarpıyor. Dorenkamp ve Süß (2017) Almanya’daki genç akademisyenlerin iş-yaşam çatışmasını konu alan araştırmalarında, özel hayatlarında daha yoğun ve zaman alıcı sorumluluklarla karşı karşıya kaldıklarından kadınların bu çatışmadan çok daha fazla etkilendiğini ortaya koymaktadır. Derlediğimiz cevaplarda bu tespitin Türkiye’deki genç akademisyenler için de geçerli olduğunu hatta toplumsal cinsiyet rollerine dair beklentilerin araştırma görevlisi olarak seçilmelerinde etkili ancak yükselmelerinde engelleyici olduğunu ekleyebiliriz:

“Bunun yanı sıra kadın akademisyenlerin sırtında ev içi emek de önemli bir yük olabiliyor, aile veya partnerle beraber yaşanan durumlarda eve gittiğinizde başkalarının arkasını toplamanız gerekebiliyor, evde çalışma koşulları uygun olmayabiliyor veya haliniz kalmıyor kimi zaman. Türkiye’de akademinin ‘kadınlar için uygun’ bir meslek addedilmesi de bu duruma katkıda bulunan faktörlerden birisi bence. Zira, kadın akademisyenin ‘rahat’ bir işi olduğundan ‘evini, çocuklarını ihmal etmeyeceği’ beklentisi var, bu algı zaman zaman akademiye diğer kadınlar tarafından da destekleniyor. Nitelikli yayınlar, gece gündüz çalışması daha müsait olan erkekler içinken sizin evde partnerinizin çamaşırını

yıkamak ya da çocuklarınıza yemek hazırlamak gibi daha önemli işleriniz olduğu, henüz bekarsanız da daha sonra evlendiğinizde olacağı ima edilebiliyor. Kadınların araştırma görevlisi kadrolarında profesörlük kadrolarına göre oransal olarak daha kalabalık olmasını biraz da buna bağlıyorum. İdari işleri toparlamak, 'ayak işlerine' koşturmak gibi roller biçilen bir pozisyon olduğu için kadınlara uygun bulunuyor asistanlık" (Katılımcı 8).

"Üniversitelerde ekonomik sebeplerle akademik ve idari kadronun giderek daraltılmasıyla birlikte özellikle genç kadın akademisyenlerden sıklıkla beklenen idari sekreteryaya işleri, yalnızca yayın yaparken değil her türlü akademik süreçte önümüze çıkan ciddi bir engel" (Katılımcı 12).

"Türkiye'de yaşayan biri olmak bir engel. Ülke gündemi insanı meşgul tutuyor. Gündelik hayat doktora düzeyinde artık yalnızca öğrenci gibi yaşamaya da izin vermiyor. Aile içi sorumluluklar bazen çok vakit alabiliyor" (Katılımcı 11).

Philip G. Altbach (2015), yüksek öğretimin "özel mal"a, metaya dönüşmesinin mesleği derinden yaraladığını vurgularken, güçlü ve kararlı bir akademik meslek olmadan üniversitelerin ne öğretimde ne de nitelikli araştırmada başarıya ulaşabileceğinin altını çiziyor. Tüm bunların üzerine küreselleşmenin de üniversiteleri McDonalds'laştırdığını söylüyor (2004). Tam da bu metafora uyan şekilde Vatansız ve Gezici Yalçın (2014, s.58) da vakıf üniversitelerinin eğitim ve araştırma yerine bina yapımına kaynak ayırdığını, bu yolla gelir elde ettiğini ifade ediyorlar. Kaynak eksikliği derlediğimiz cevaplar arasında en çok yakınılan konuydu. Bu durum bir yandan, araştırma yürütmeyi imkânsız hale getirirken diğer taraftan genç akademisyenlerin kendilerini değersiz hissetmelerine neden oluyor. Başlığa da taşıdığımız Katılımcı 1'in yorumu bunu çok açık bir şekilde ortaya koyuyor:

"Genç akademisyenlerin çok desteğe ihtiyacı var. Ancak genç akademisyenlere yeterli yatırım yapılmadığını düşünüyorum, eskiden asistanlara 'akademinin fidanlığı' olarak bakılırdı, kürsü yaklaşımı hakimdi ama artık araştırma görevlileri 'hamallık gerektiren işleri yapacak olan grup'tura evrilmiş durumda."

Üniversitelerin kütüphanelerinden pek çok veri tabanına ulaşamıyor. Adını burada anamayacağımız malum yöntemler olmasa "halimiz yaman" diyen de var, korsanları "en yakın arkadaşı" sayan da... Zaman zaman dayanışma işe yarayabiliyor:

"Bazen yurtdışındaki arkadaşlarımdan bir kitabı bulup/indirep veya kurumlarına satın aldırıp bana göndermelerini rica ediyorum. Hiç bulamadıysam ve çok önemliyse satın alıyorum" (Katılımcı 8).

İkinci önemli sorun yazılımlara erişememe. Maxqda, NVivo gibi yazılımlar pahalı, alınan maaşlar bunları karşılamaya yetmiyor. Yayın ya da açık erişim için ücret isteyen dergiler için de destek sunulmuyor.

“Kullanmak istediğimiz analiz programları (Örn: Maxqda) ücretli olduğunda buna yönelik bir destek alamıyoruz. 1990’lı yıllardan kalma (SPSS) analiz programlarını ücretsiz sunarak bizi yayın yapmaya teşvik ettiklerini düşünüyorlar” (Katılımcı 10).

Hemen herkesin vurguladığı en önemli sorun konferanslara katılım desteğinin sağlanmaması. Özellikle uluslararası konferanslara katılım ya imkânsız ya da ciddi bir borç altına girmek demek:

“Bu tür toplantılarda yer almak bir bilim insanının hem akademik hem de kültürel ve entelektüel gelişimi için çok önemli. Ama bugün bir konferans için birkaç günlüğüne yurtdışına çıkmak demek neredeyse bir araştırma görevlisinin bir aylık maaşını harcaması demek” (Katılımcı 6).

“Uluslararası konferanslar ise ciddi bir katılım bedeli ve ilgili ülkeden vize gerektiriyor. Özellikle son dönemdeki vize krizi akademisyenler için de ciddi bir sorun yaratıyor” (Katılımcı 5).

“Konferansa gitmek için on binlerce lira kredi kartı borcu biriktiren arkadaşlarım var ki onlar da ayrıcalıklı sayılırlar bunu yapabildikleri için” (Katılımcı 8).

Son alıntıdan hareketle bir başka önemli riske daha dikkat çekmek gerekiyor. Bourdieu 1988’de yayınlanan *Homo Academicus*’ta Fransa akademi dünyasında sınıfsal ayrımları derinleştiren, ekonomik, kültürel, sosyal sermayeye dayalı bir kast sisteminin varlığını eleştiriyordu. Yasin Aktay (2007) “Pierre Bourdieu ve Bir Maxwell Cini Olarak Okul” adlı makalesinde Türkiye’deki toplum yapısının ve eğitim sisteminin bu tür kastların oluşumuna izin vermediğini iddia ederek “ilerici” bir duruma işaret ediyordu (s.488-490). Ancak gelen cevaplardan gördük ki, 1970’ler Fransa’sından halâ farklı olsa da, Türkiye’de üniversitelerin ekonomik ve siyasi iktidarla bütünleşmesi yeni ve derin ayrımlar açmaya elverişli olmanın ötesinde küresel düzeydeki akademik hiyerarşiyi de besler nitelikte:

“Akademinin belirli kırımlar dışında çoğu zaman karnı tok sırtı pek insanların var olabildiği bir alan olduğu söylenebilir. Ancak Türkiye akademisinde şimdiye kadar hiç bu kadarının yaşandığını düşünmüyorum” (Katılımcı 3).

“Bu şekilde günden güne kısıtlanan bir alanda kendi ekonomik gücümüz oranınca uluslararası akademik çalışmalar yapabileme

imkânı buluyoruz. Buna bağlı olarak akademi, yoksul ailelerden gelen akademisyenler için bir ihtimal olmaktan kademeli olarak çıkmaktadır” (Katılımcı 12).

### **Her ret öğretici değil, süreler uzun**

Ortak sorunları dile getirmenin ötesinde bu soruşturmadan kendimize de dersler çıkarmamız gerektiğini düşündük. Bu amaçla, katılımcılara yayınlarını gönderdikleri dergileri nasıl seçtiklerini ve deneyimlerini sorduk. Dergi seçimi çoğunlukla araştırmamanın içeriği, bazen de “kalitesine” göre belirleniyor. Uluslararası dergilerde yayım süreci daha uzun sürüyor ancak atanma kriterlerini de onlar karşılıyor. Bir katılımcı (8) çalıştığı kurumda Türkçe yayınlara değer verilmediğini, bunun kendilerine defalarca söylendiğini açıkça ifade etti. Anadolu’daki üniversitelerde uluslararası dergilere başvuru konusunda çekingenlik hâkim, dil konusunda kendine güvenmeyenler kendilerini geliştirebilmek için vakit bulamadıklarını, düzeltme desteği almak içinse bütçelerinin yetmediğini söylüyorlar. Kurumsal baskının yanı sıra daha fazla puan getirmesi, kadro için avantaj sağlaması nedeniyle yalnızca uluslararası yayınları kovalayanlar da başka türlü ayrımcılığa maruz kalıyorlar.

“...tamamen teorik ve felsefi meseleler, gözlemleyebildiğim kadarıyla Küresel Güney akademisine deyim yerindeyse ‘layık görülüyor’. Uluslararası bir dergide yayın yapmak/uluslararası bir konferansta tebliğ sunmak için sanıyorum Avrupa akademisinin kolaylıkla erişemeyeceği kendi bölgemizden akademik bilgiler, veriler sunmamız ve bir soruna çözüm üretiyor olmamız bekleniyor çalışmalarımızda. Bu nedenle teorik bir makale tasarlanıyorsa bunun ancak ulusal dergilerde yayınlanması ihtimal dahilinde görünüyor” (Katılımcı 12).

“...Türkiye gibi ülkelerden yayın yapan akademisyenlerden ülkelerindeki olumsuz durumları fetişize ederek saha çalışmaları yapmalarının beklendiğini de hissediyorum bazen, teorik tartışmalara girmek haddimiz değilmişçesine yorumlar gelebiliyor hakemlerden” (Katılımcı 8).

Yine de uluslararası dergilerden çok öğretici geri dönüşler aldıklarını belirtenler de var.

“Uluslararası bir dergiye gönderdiğim son makalem için hakemlik sürecine dair ‘herhangi bir nedenle davet etmememiz gereken akademisyenleri açıklayabilir misiniz?’ sorusunun sorulması dahi incelikli ve yerinde düşünülmüş bir uygulama” (Katılımcı 5).



Editörden gelen ret kararlarının gerekçe içermediğine dair yakınmalar fazla: “Hakemlerden gelen ret cevapları tatmin edici olabiliyor ancak editörlerden gelen doğrudan ret cevabı o sayının tematik kapsamını açıklayanlar dışında genellikle tatmin edici olmuyor” (Katılımcı 1).

Ayrıca yazım kurallarının muğlak olması da önemli bir sorun:

“Yazım kuralları her zaman bir muğlaklık ve hata içeriyor ve bu nedenle tam olarak ne istendiğini anlayamıyorsunuz. Haliyle yazım kurallarında hatalar ve çalışmada eksiklikler bulunduğu düşünüldüğünde direk reddediliyorsunuz” (Katılımcı 10).

Böyle bir durumda başka bir dergi deniyor.

Hakemlerden gelen düzeltme taleplerinin, derginin niteliğine göre genel olarak öğretici olduğu ifade edilmiş. Hatta akademideki yapısal sorunların yalnızca kendilerini kapsamadığını hakemlik sürecinde öğrenenler olmuş:

“...bence her düzeyde araştırmacı Türkiye’de çok iş yükü ve zaman darlığı ile mücadele ediyor. Hakemlik gibi yaptığı birçok şeyin de karşılığı zaten yok. Yine önceden hakemin emek harcamadığını düşünüyordum. Ancak yakın zamanda kendi yaptığım bir hakemlikte olmayan zamanı yaratıp doğru düzgün açıklama yapamadığımı fark ettim” (Katılımcı 3).

Bununla birlikte her talep makul bulunmuyor ve bazen şüphe uyandırıyor.

“Hakemin kişisel beklentileri veya alana ilişkin yapılmasını istediği atıf ve kaynakların da bazen objektif bir gerekçe olmaksızın etkili olabildiğini düşünüyorum” (Katılımcı 1).

Jozef Colpaert (2012), 2000’lerin başında yazarlar ve dergi editörleri arasında çok fazla iletişim olmadığını söylüyor. Araştırmacılar giderek daha fazla kişisel tavsiye, yardım ve destek istiyor. İnceleme süreci ve geri bildirimler konusunda daha fazla açıklama bekliyor. Bu olumlu bir gelişme ancak Colpaert, akademisyenler üzerindeki yayın baskısının editörleri de zorladığını ifade ediyor. “Makalemi yayın için kabul etmezseniz işimi kaybederim”. ‘Eğer ...’ dersiniz terfiimi kaçıırım” gibi bazen melodramatik bazen tehditkâr mesajlar editör ekiplerini bunaltıyor. Buna zaman zaman biz de maruz kalıyoruz, ancak çoğunlukla genç akademisyenlerden gelmiyor. Editör ekibinin verdiği doğrudan ret kararlarının niteliğinin yanı sıra geri dönüş sürelerinin çok uzun olması, düzeltme için yeteri kadar zaman verilmemesi gibi eleştirileri not ettik, daha dikkatli olmaya gayret edeceğiz.

### 'Hayalimdeki dergi...'

Son olarak katılımcılara hayal ettikleri akademik dergiyi sorduk. Eleştirel, disiplinler arası olması, güncel sorunlara yer vermesi ortak hayaller. Bir katılımcının (3) ağır çalışma koşulları ve hayal kırıklıkları nedeniyle bir akademik derginin hayalini dahi kuramadığını söylemesi otosansürün ne kadar yaygın olduğunu çok çarpıcı bir kanıtı. Bir başka katılımcı (4) "eleştirel yaklaşımları destekleyen, genç akademisyenler için teşvik edici, hükümet politikalarını ve akademinin mevcut yapısını eleştirmek konusunda özgür bir dergi olmasını dilerdim" demiş. Genç akademisyenlerin güncel sorunları özgürce konuşabildikleri bir alana ve dergilere ihtiyaçları olduğu açık.

Bunun yanında çok yaratıcı öneriler de geldi:

"Bu noktada makalelerin okunurluğunu yükseltmek için veri görselleştirme noktasında desteğin alınabilmesi, çalışma özetlerinin görsel-video formatında bir versiyonunu üretebilmenin de okunurluk ve yaygınlaştırma hususunda yerinde olabileceğine düşünüyorum" (Katılımcı 5).

"Okuyucuların dönüşlerini görebileceğimiz ve hatta onlara da yer verilen karşılıklı fikir teatisinin yapılabileceği ve sürecin açıkça görülebileceği bir yayının olması, akademik tartışmaların daha fazla yapılabilmesine olanak sağlayacaktır" (Katılımcı 7).

"Hayalimdeki akademik dergide bağlantıların hiçbir önemi yoktur. Her çalışma nesnel bir şekilde değerlendirilerek kabul ya da reddedilmelidir" (Katılımcı 10).

Bir katılımcı Reflektif dergisinin deneyim ve çevrilere yer vermesini yaratıcı bulduğunu ifade etmiş. Biz de Reflektif'i ilgiyle takip ediyor, ilham alıyoruz. Giderek daha fazla akademik dergi, hakem sürecinden geçen makalelerin, kitap eleştirilerinin yanında söyleşilere, çevirilere, dosyalara yer veriyor. Sanırım hepimiz akademik dergilerin daha fazla okuyucuya ulaşması, daha işlevsel olabilmesi için çaba göstermemiz gerektiğinin farkındayız.

Sonuç olarak gördük ki, olumsuz koşullar ve hayal kırıklıkları kadar umut da var. Yalnızca hep birlikte mücadele etmek gerekiyor. Katılımcı 1, bunu çok güzel ifade etmiş:

"Belki de gençlerin söz söyleme alanlarına kendileri sahip çıkarak kurumlararası örgütlenmesi gerekiyor, Türkiye akademi tarihinde bunlar var. Bu çalışmanın böyle bir girişime vesile olmasını ümit ederim."

Biz de bu ümide katılıyoruz. Bourdieu (1991) de ataletten kurtulmanın ilk şartının aydınların kendi çıkarlarını ve özerkliklerini korumak amacıyla birlikte mücadele etmeleri olduğunu söylemişti.

### **Kaynakça**

Aarrevaara, T., & Dobson, I. R. (2015). Academics Under Pressure: Fear and Loathing in Finnish Universities?. *Forming, recruiting and managing the academic profession*, 211-223.

Altbach, P. (2015). The Deteriorating Guru: The Crisis of the Professoriate. *International Higher Education*, (36). <https://doi.org/10.6017/ihe.2004.36.7426>

Altbach, P. G. (2004). Globalisation and the university: Myths and realities in an unequal world. *Tertiary Education & Management*, 10(1), 3-25.

Aktay, Y. (2007). Pierre Bourdieu ve Bir Maxwell Cini Olarak Okul. Ocak ve Zanaat. Editör: Tanıl Bora-Kıvanç Koçak. İstanbul: İletişim Yayınları, 473-488.

Archer, L. (2008). The new neoliberal subjects? Young/er academics' constructions of professional identity. *Journal of Education Policy*, 23(3), 265-285. doi:10.1080/02680930701754047

Bourdieu, P., Sapiro, G., & McHale, B. (1991). Fourth Lecture. Universal Corporatism: The Role of Intellectuals in the Modern World. *Poetics Today*, 12(4), 655. doi:10.2307/1772708

Colpaert, J. (2012). The "Publish and Perish" syndrome. *Computer Assisted Language Learning*, 25(5), 383-391. <https://doi.org/10.1080/09588221.2012.735101>

Dorenkamp, I., & Süß, S. (2017). Work-life conflict among young academics: antecedents and gender effects. *European Journal of Higher Education*, 7(4), 402-423. doi:10.1080/21568235.2017.1304824

Korkut, H., Yalçinkaya, M., & Muştan, T. (1999). Araştırma görevlilerinin sorunları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönelimi Dergisi*, (17), 19-36.

Moosa, I. A. (2024). *Publish or perish: Perceived benefits versus unintended consequences*. Edward Elgar Publishing.

Tian, M., Su, Y., & Ru, X. (2016). Perish or Publish in China: Pressures on Young Chinese Scholars to Publish in Internationally Indexed Journals. *Publications*, 4(2), 9. doi:10.3390/publications4020009

The Declaration on Research Assessment (DORA). (2013) <https://sfedora.org/read/>

Vatansever, A., & Yalçın, M. G. (2018). Ne Ders Olsa Veririz: Akademisyenin Vasıfsız İşçiye Dönüşümü: Akademisyenin Vasıfsız İşçiye Dönüşümü. İletişim Yayınları.